

NUMERO 16.

SEGON ACCESSIT Á LA PLOMA D'OR.

BARCELONA ANTIGUA EN LO SIGLE ACTUAL.

Vull contar del sigle dinou lo período de las calsas curtas, jupa y barret de tres pics, cuot ab bossa, sabatas punxagudas y perruca empolvada; del que sortiren succesivament servils y lliberals, blanchs y negres, masons y comuners, anillers y exterminadors, retrógrados y progresistas, neos y republicans, y del qual se recordan encara tots quants han vist la estreta plaça de St. Jaume dins un laberinto de carrerons, la Rambla en terraplé rodejada de convents, la Muralla de mar rasserada de tapias, celdas y terrats baixos, continuada fins á la mitat del actual pla de Palaci ahont terminava ab lo portal austriach, las tómbas de las iglesias obrintse á qualsevol mort qui n' hi tingués dret, y los passeijs concorreguts de frares de diferents colors, inquisidors ab sas mànigas blavas, y sos familiars ab lo escut del formidable tribunal en sos pits. Memoria, sígasm e felis pera contar cosas que haurian de sosprendrer als mateixos q ue las vegeren, y la gloriosa Sta. Eularia vulla inspirar als veniders la laudable idea d'escriurer ab temps y lloch las propias habituts.

Desitjant donchs quels nostres nets no hajan de trencarse lo cap remouvent la pols dels arxius cercant lo que nosaltres havem fet, comenso dient que hi ha hagut un temps dintre de la nostra centuria durant lo qual entre dinar y sopar la gent barenava; que tot-hom menjava á la catalana y retirava dejorn, perquè eran raras los cafés abont passar la veilla y nos fumava sino de amagat. Lo passeij consistia principalment en recorrer temples, lo matí detrás de missas, la tarda buscant rosaris, essent de gran distracció, al mitx dia, anar á presenciar com fra Geroni repartia la sopa als pobres en los Caputxinets de la Rambla. Las funcions de iglesia no eran de molt tan freqüents ni llargas com ara en rahó de que suplint nostres pares lo aparato ab la devoció, no las amenisavan ab músicas ni cadiras d'especulació que atraguessen als indevots. Be que hi havia banchs en totas las iglesias, estos no eran buscats sino de vells, malats, prenyadas y tulits, als qui los cedia facilment qualsevol al veurerlos. Ni podian tampoch ser moltas las funcions de vespre per quant á toch d'oració nos podia transitar pels carrers sense ques portás lo auxili de un fanalet encés, baix pena de romperse la crisma; puix sino feya lluna hi havia que caminar á las palpentas no tenint mes guia que la escassa llum de alguna llantieta que la devoció dels vehins fes cremar de tant en tant á las moltas imatges de las parets dels edificis. Sols en dias de necessitats ó regositjos publichs s'ensenian teyas en unas graellas que á est objecte hi havia en los paratges mes concorreguts. Així es que cap al tart de un dia festiu cada familia se dirigia bonament á casa sua á la mateixa hora en que los frares acudian de dos en dos als seus convents pera lo rectori. Lo *Pare nostre de las ánimas* era un toch de retiro per la gent de bonas costums, haventse ja resat en totas las familias lo Rosari de Maria.

Teatro no n'hi havia sinó un y era lo que avuy se diu Principal; sols un de particular se'n tolerava en un carreró detrás de Palaci, del qual sortiren certament alguns caps d'espasa en la declamació; pero aquest no podia treballar sens autorisació del Principal sino á horas extraviadas com solian ser las tardas dels dias feiners. Aixó sí, aprofitava fins los dias de assueto oferint representacions al clero, que tant secular com regular be hi anava. La ópera italiana comensá las funcions de vespre, encara que durant molts anys no tingué gran acceptació. Las tertulias de nit eran sols per la gent de cotxe, ó al ménos de criats, los quals portassen lo fanal devant las senyoras per lo carrer, no sent del cas freqüentarhi ab lo fanalet de paper en la butxaca com solian los menestrals encara que acomodats. Y no sembli tot aixó mer efecte de la moda, puix aquesta be que sempre boja, tenia llavors que subjectar un poch los seus capritxos á las ideas dominants.

Fins á la guerra de la Independencia no se conegué la illuminació pública, la qual principiá ab uns fanals issats per un cordillet ondejant á gust del vent. Llavors apareguéren, y entenguem que

sols per los dias de feina , lo barret rodó , las calsas llargas , y las botas que ningú portava sinó en temps de fang ó pluja , y's duyan sobre las calsas. ¡Qui havia de preveurer que servirian pera tot vestir ! Comensaren á desapareixer las cuas , més á proporció quels clatells se anáren esquilant , segons expressió del vulgo , trobárense alguns mal avinguts ab certas prácticas de tots abans ben rebudas : estos foren tinguts per afrancesats , primer dieteri que doná origen á las dissensions que alimentem encara. No falta qui volentho tot explicar atribuesca al inmoderat us del tabaco lo camvi verificat en las ideas , persuadit de que ab esta planta absorvim una malignitat que corromp lo cor y fa prevaricar lo enteniment , absurdo nascut á mon apareixer de algun esperit rutinari capás de creurer que un home ab un cigarro puro en la boca no es com los altres ...

Mes deixant tota quèstió á part , ell es cert que Barcelona faixada de pedra ab poquissims portals y estos de pont llevadis , paregué á son temps una gran clausura de diferents observancias , á tal punt dominavan pública y privadament las monásticas influencias. A cada pas un convent , los monastirs tocantse , un cementiri , sino dos , en cada parroquia , tot eran parets de tanca y carrers deserts ab mes creus y capelletes en cada carrer que no hi ha estacions en un Via Crucis , de manera que resultava una gran economia de caminar ab lo cap descubert per no fer malbé cada dia un sombrero. ¡ Pobre del qui no se'l llevás al passar prop de una imatge visible ! Al primer toch de la oració tant de bon matí com al mitx dia y vespre , la gent de tota condició se plantava barret en ma interrompent sens respecte humá sa via y conversació sin tenia , ab la santa exclamació : *Angelus Domini*... Ningú passava per lo costat de un sacerdot que no li fes barretada , ni li prenia la ma sens besarla. Pocas familias careixian del seu director espiritual , á qui consultavan en asuntos intrincats , tothom fiantse mes aviat del pare Joan ó mossen Borra que del advocat en un plet , del metge en una malaltía , del comerciant en un negoci. Trobávantse cada matí las sagristías , sobre tot las dels convents , plenas de noys y homens disputantse ajudar las missas , lo un aguardant al pare Lector , lo altre al pare Presentat , y tots satisfets quant lo Reverent pronunciava lo fallo irrevocable de « est me l'ajuda cada dia . » Las beatas se feyan traveta en las porteries dels convents conjuminant pot ser allí las futuras confessions ó tornant las visitas als Pares que freqüentavan llurs casas .

Lo Viátich sortia sempre sota tálam , puix al primer toch de un combregar los vehins deixavan la feina si era de dia , y de nit saltavan corrents del llit per sostenirne las varas , gelosos de que seguint detrás poguessen guanyar las indulgencias : los nobles hi enviavan sos cotxes per si eran menester y algunas parroquias tenian músichs disposats á totas horas per acompanyar á Nostr'Amo al só de unas xirimías. Sols per gran necessitat se portava ab lo Viátich la Extremunció , puix esta com aquell se administravan en comunitat regnant un gran punt entre la gent acomodada , de que la administració dels

sagraments fos feta ab lo major llustre possible. De nit y de dia los frares estavan en continuat moviment per la aplicació de sas respectivas indulgencias y auxili dels moribunts. Cortinas negras en balcones y finestras anunciavan la casa ahont hi havia un mort, devant la qual ningú passava sens dir al menos «Deu te haja perdonat» y si lo difunt hagués pertenescut á confraria ó tercera orde, com era tan comú, en lo matí del dia del enterro recorria la parroquia un andador vestit de llarg negre, collet ab valona blanca y barret de teula, lo qui anant á peu si lo cos era plebeu, y á cavall de una mula cuberta de bayetas si era noble, cridava á cada cantó precehint los tochs de una campanassa que portava. «Devots, confreres y confrassas de Nostra Senyora del Roser, devots tercerols del Pare Sant Francesch, etc. per caritat dirán un pare nostre y avemaria pera l'ánima de fulano que ha passat d'esta vida al altra; tal ferém tal trobarém devant de Deu la paga,» amonestació ques repetia tras nou cop de campana tantas vegadas quantas fossen las associacions religiosas á las quals lo finat hagués pertenescut. Lo cos era portat per dos fossers en un bayart seguint detrás indispensablement tota la familia ab sos vehins y amichs fos qual fos lo seu sentiment, no fiant com nosaltres als estranys lo despedido dels mes propis objectes. Feyas lo be sempre de cos present distingintse per lo número de coves que ab certa quantitat de pans se oferian en la missa, de ahont prové ques digués *enterro de tants coves*. Oferianse las candeletas ab un dineret clavat en cada una, y al agenollarse cada hu'al peu del capellá per l'absolta tirava dins la caldereta del aigua beneita un ardit embolicat en un paper. Lo luxo dels enterros consistia en que anassen molts comunitats á cantar los responsos en la casa y acompanyar lo cadáver á la iglesia, en lo qual los antichs especularen millor que nosaltres; puix cercavan gent de oració que aliviassen l'ánima sens fer cas de un séquit numerós que res li dona. Nos deya may en lo dia del enterro la missa del perdó: esta era lo postrer obsequi que may negavan al difunt los seus allegats. Fins en los enterros per amor de Deu anava sempre la creu alta ab sos capellans, y á vegadas canonges, que plens de caritat evangélica honoravan la pobresa ab sas oracions.

¿Qui nos farà carrech de que sols ab est sistema d'enterros havian de trobarse molt sovint las comunitats per los carrers? Ara figuremnos qual seria lo moviment místich de Barcelona anyadint hi lo següent. Cada dissapte á entrada de fosch trobavan los frares Dominicos cantant lo Sant Rosari y explicant los seus misteris en las plaças á la claror de llanternas portadas dalt de un bastó. Casi totas las tardes dels dias de festa sortia una professó de la Verge: los primers diumenges de mes per la orde y confraria del Roser; los segons per la orde y confraria del Carme, los tercers per la orde y confraria de la Mercé, recorrent una los barris de Ribera, altra los de Rabal. Cap dominica del Advent deixava de sortir la congregació de la Esperansa captant *pera fer be y dir missas per la conversió dels*

que viuen en peccat mortal; y la de la Bona Mort passejava en lo seu dia los vituperis de la Passió. Cada dia de las témporas surtia una professó de lletanías terminant cada vegada ab la singularment pintoresca dels ordenandos, los quals en ocasió de visitar alguns temples ostentavan publicament sas novas vestiduras y cerquillos de diferent mida y obertura. En la Catedral benehian lo terme per Santa Creu de maig. Lo diumenge de Passió professó de las set paraulas sortint de Valldonsella; lo dels Rams professó dels Dolors sortint del Bonsuccés; lo dimars sant professó de Jesus Nasareno sortint de Trinitaris descalsos; lo dijous professó del Sepulcre sortint del Pi; lo divendres á la tarda professó de la Santa Espina en la Seu y Santa Maria del Pi, y á la nit professó de la Soledat sortint de la Mercé; lo matí del dia de Pascua professó, dita vulgarment dels enamorats en Santa Catarina, y lo dilluns de Pentecostes la comunitat de Sant Pere de las Puellas en professó á Nostra Senyora del Pilar. De Corpus non parlem. Basta saber qu'en feyan totas las parroquias, y deixavan de ferne pochs convents, los quins hi portavan en tabernacles los sants per ells mes venerats. Aixó sí, dech advertir ques feyan ab menos soroll y mes intenció que ara.

Hi havia professó per Sant Antoni en Sant Francesch; en Sant Francisco de Paula lo últim dia del Tretzenari; y n' hi havia altrás de majors dimensions que las ques fan encara en la Catedral per la Concepció y Santa Eularia. Lo Capítol anava professionalment per Sant Ramon de Penyafort á Santa Catarina; per Sant Sebastiá á la sua capella dels Encants; per Santa Madrona á Caputxins. La Inquisició assistia en cos á la festa de Sant Pere Màrtir en la Iglesia de Predicadors, y al mateix temple concorria lo Seminari conciliar per la festa del Doctor angélich. Tota la Real audiencia assistia constantment cada dimars y divendres de quaresma, y lo diumenge de Pascua als sermons que per ella expressament se predicavan en Santa Maria de las Arenas. Lo Excel·lentíssim Ajuntament representá sempre la obra en la Catedral, y presidi en Santa Maria per Cap d'any; en lo Pi per los Sants Reys; en Santa Ana per sant Roch; en Sant Francisco de Paula per la sua festa; en la Mercé per la Mare de Deu dels Angels; en la capella de la muralla sobre la porta del seu nom per lo sant Angel de la Guarda. Fins lo gremi de pescadors baix la invocació de sant Telm, anava lo dia cinch de janer á rebre la bandera de sant Ramon en lo convent de Sant Domingo y la portava á tocar las aiguas de la platja en lo lloch ahont aportá lo sant quant vingué de Mallorca miraculosament sostingut sobre la sua capa.

Y no penseu que solament los ulls gosassen ó patissen del continuo vaivé de banderas, creus, porrers y ganfarons, que be podian complaurers las aurellas ab la patética salmodia dels prevéres, lo tétrich so de las timbalas, la rutinaria música den Saldoni, y sobre tot ab l'armonia axordant de las campanas, que no contentas de tocar tant entre dia, feyan los tochs de fi á qualsevol hora de nit en que expirés un canonge, un obrer, un beneficiat ó quiscun frare

sols ne vestís lo habit ; per la qual rahó ventavan totas las de la ciutat á cada batallada del rellotge durant las vint y quatre horas del dia dels morts. A un tro dels núvols tots los campanars tocavan á temps sense por de que lo llamp s'en pogués dur lo campaner. Cada mitja nit, encara que no sempre's llevassen los religiosos, tocavan á matines en la major part de las casas monásticas, y á las cinch de cada matí davan la senyal á totas sas compañeras las campanas de la Seu cridant á sos prebendats.

Al interior de las casas, fábricas, costuras, obradors, nos cantava en la quaresma sino la Passió, per Córpus lo Sácris, las jaculatorias en advent, los goigs dels Sants en las suas temporadas. Al toch de alzar Deu en la iglesia ó de passar pel carrer lo Viátich tothom parava la feina y se agenollava com si se trobás en la presencia del Santíssim. Cada hu sabia millor la posició que devia guardar lo portant Cristo en una congregació al passar junt lo Sagrament que las obligacions municipals manco toleradas. Los vehins de las imatges exteriors adornavan alternativament los carrers per Sant Roch, Sant Cristófol, Sant Antoni, Sant Domingo, Sant Francesch, Sant Geroni, Sant Camilo, Sant Sebastiá, Sant Jacinto, Sant Magí, Mare de Deu del Carme, del Roser, de la Concepció, de la Mercé, dels Angels, del Remey, de la Victoria, de Marcús, de las Neus, de la Guia y altres y altres. Fins los dias de camp se contavan per aplechs y tornabodas en las ermitas dels Sants. Desde lo dia de Cendra apareixian moltas botigas, sobre tot las dels tunyiners, ab la famosa caricatura de la dona dels set bacallans, dels quals s'en retallava un cada diumenge següent en recort de las semmanas de peix que restavan.

Abans de la quaresma passavan los vicaris, poch mes ó ménos com nostres celadors de policia, á fer lo allistament de las ánimas de comunió, que hi pogués haver en cada familia ; lo dissapte Sant recorrian la parroquia senyalant las portas ab la celebrada *sal y aigua dels bons ous*, y passat Pascua tornavan á passar per las habitacions recullint los butlletins dels que haguessen cumplert lo sant precepte, per lo qual document judicavan los rectors la conducta dels feligresos.

Crech que basta lo fins aqui dit pera provar que la ciutat entera havia de pareixer una clausura, qual no imaginaria l'home mes ascétich dels nostres dias ; per lo que passant lleugerament sobre algunas circunstancias, completaré lo cuadro ab certas particularitats administrativas.

La part civil encara que sempre baix lo govern militar, adolesqué en gran manera de la influencia teocrática. Cap estranger no professant la religió católica, podia recorrer la ciutat y menys tractar ab ningú, que no fos acompanyat de un familiar de la Inquisició. Los oficis mecánichs formavan gremis, als quals se entrava mediant rigorós aprenentatge, y estavan obligats á las professons de Corpus ab sas banderas, y á las de Semana Santa ab sos respectius passos

ó misteris. Los teatros y demás llochs de diversió permaneixian rigorosament tancats durant la quaresma, octava de Còrpus y dia de Tots los Sants; no se obrían en temps de pregaries per alguna calamitat pública, com sequedat, massa aigua, peste, guerra, llogosta, eruga; no n'hi havia en tot lo últim mes del prenyat de la reina; y á la mort del soberá ó de sa muller, no se permetia res que hi semblás fins passats los primers sis mesos del dol. Lo jubileu del any sant pareixia lo judici final. A mes de no permetres cap diversió se obligava desde lo primer al últim empleat á visitar en corporació, resant publicament, per cinch dias diferents los cinch temples designats per l' Ordinari. Ara figureuvos, si vos plau, en moviment y distribuïdas en professons separadas las innumerables incorporacions així de homens com de donas de aquesta populosa ciutat: cabildos, comunitats parroquials, ordes seculars, ordes regulars, confrarías, tercerols, germandats, congregacions, tribunals, collegis, hospicis, academias, seminaris, gremis, hospitals, regiments militars, matriculats de mar, etc., y veheu si los carrers de Barcelona estarian obstruïts de penitents! Fins en temps normal no he se oian quatre salts ó algunes esgarrapadas á un mal violi en qualsevol habitació, ques tenia segura la visita del alguasil indagant lo permís ó exigint la multa á que se havia incorregut.

Lo Ajuntament era compost de regidors perpetuos, retribuïts, nombrats de real orde d'entre la noblesa; solament los síndichs eran plebeus; y uns y altres no sortían de ofici que no vestissen casaca rodona, calsa curta, barret apuntat y espasa cenyida, anant sempre precehíts dels massers ab sas porras de plata deshonorant la gramalla vermella dels antichs concellers.

Los criminals eran executats en alta forca si plebeus, en garrot vil si borts ó nobles; vestint túnica morada los primers, negre los segons; essent aquells conduïts á peu, estos á cavall de mula; y uns y altres arrastrats, segons lo delictes, per medi de una estora que la caritat dels Desamparats no deixava tocar á terra. Los assistia fins al suplici una porció de franciscans, un dels quals pujant després de la execució dalt del patíbol encareixia lo escarment ab fervorosa plática. Si lo cadáver era esquartisat ne penjavan un tros en cada portal de la ciutat, ahont molt sovint s'en veyan varios podrits los uns, sechs los altres y tots asquerosos com no cal dir; mes que per aixó allí permaneixian fins que la vinguda de alguna persona Real los fes tirar á la sepultura. Quant lo cástich era de açots y marca, lo ques deya passar *Boria avall*, lo reo nu de la cintura enamunt, anava lligat dalt de un burrot, y á cada un dels cent cantons de la carrera pregonat per lo nunci lo delictes, queya la paleta del butxí sobre la esquena del pacient ab altres tants açots quants fossen los cents á que estigués condemnat; essent á la plaça Nova li marcava la espatlla ab un ferro vermell de foch que allí en un fogó estava. Lo gemech y contorsió del infelis, així com lo fum y la pudor que despedían sas carns, explicavan la barbaritat del cástich, ex-

pressiu resquici de l'horrible tortura que infamà fins pochs anys antes á reos y tribunals. Una dona en igual cas, no sufria la inflexible ma del butxí, pero suportava lo afront de passejar ab una cucullada guarnida de cintas y cascabells. Mes fora llarg de referir totas las antigallas del nostre sigle y est escrit ja sols per esser llarg deu cansar al afeinats Jutges del Consistori.

Resumesch donchs dient que tot quant he narrat succehí ni mes ni ménos dintre de aquesta ciutat fins al any vuyt; que la invasió francesa modificá algunas cosas, las quals no reaparegueren pas al any catorce, tals foren lo rosari pels carrers, la marca al foch, lo acompanyament dels extrangers per los ministres del Sant Ofici; que lo indegut tribunal rebé una forta sacudida ab las ideas lliberals sancionadas per las sabias Corts de Cádiz, y caigué desapiadadamente en la tarda del deu de mars del any vint, en que fou tirada per los balcon y cremada la sua memoria; que ab la violenta restauració del vint y tres ja no tornaren á son estat primitiu sinó aquellas prácticas que pogueren apoyarse per sí mateixas ó en la forsa, y que finalment arribá lo inevitable any trenta cinch, en lo qual evaporantse ab lo fum dels convents lo vell mon de ínfulas clericals, eixí brios un mon nou, que avergonyit de las humils travas dels nostres pares, llansá de prompte pot ser massa lluny, lo jou quel migrava.

Y considerant com un filosof las varias épocas de la societat, no estranyem que los del any vuyt se complaguessen ab sas costums apocadas, y engendrassen ja sos fills baix lo irregular vot de ferlos vestir un hábit; perquè si ells veurerho puguessen, extranyarian també que nosaltres necessitem carruatge al entrar y sortir de la vida, y que fins los noys de casas bonas fumen ara descaradament per tot arreu. Lo improvisat luxu dels moderns carnestoltas seria la confusió dels quins no imagináren ni lo repugnant crit de *á setze*... Qui pogués jutjar als esdevenidors! — Prou per esta vegada.

DE D. GENÍS DOMINGO REVENTÓS.

